

НЕТРАДИЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ТА ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ

1. “Німий” диктант

Учням пропонуються картинки з малюнками або світлинами. Завдання учнів – записати слова, що називають зображене. Додатково можна запропонувати поставити наголоси в записаних словах, пояснити їх значення чи орфограми.

2. “Ланцюжок”

Учням пропонується скласти ланцюжок слів до певних понять:

1) логічний; 2) образний.

3. “Малюю музику словами”

Звучить фонограма. Завдання учням: описати мелодію словами (2-3 речення).

4. “Я бачу слово”

Вчитель читає текст (можна поезію). Учні закривають очі, слухають, а потім описують (усно чи письмово) зорові картини, що виникли перед очима.

5. “Я – фотограф”

Завдання учням: описати самого себе, намалювати свій портрет словами (“сфотографувати” себе).

6. “Збирачі скарбів”

Завдання учням: скласти словничок (антонімів, синонімів, тематичні, логічні тощо).

7. “Будівничі”

Скласти слова з певною значущою частинкою (наприклад, з префіксом роз-, суфіксом -н- тощо).

8. “Мислитель”

Складання сенканів до різних понять. Обмін творчими доробками у парах чи групах.

9. “Пограємось у слово”

Робота виконується парами: один учень записує іменник, а інший добирає до нього прикметник тощо.

10. “Письменники”

Робота в малих групах. Учні складають тексти, в яких всі слова починаються з однієї літери.

11. “Археологи”

До запропонованих понять дібрати такі синоніми або асоціативні слова, які належать до пасивної лексики (історизми або архаїзми).

12. “Подаруй мені слово”

Завдання: до запропонованого тексту дібрати заголовок.

13. “Запитання в подарунок”

Учням пропонується запитати у когось із однокласників по темі уроку.

14. “Розмалюй моє речення”

На дошці записані непоширені речення. Учні повинні їх доповнити другорядними членами речення.

15. Гра “Мовний етикет”

Завдання для роботи в групах: озвучити 1) вітання, 2) прощання, 2) запрошення, 4) побажання.

16. “Народна мудрість”

Доповнити прислів'я, розкрити їх значення (можна методом “Мікрофон”):

Слово – не горобець (вилетить – не піймаєш).

Гостре словечко (коле сердечко).

І від солодких слів (буває гірко).

Від теплого слова (і лід розмерзає).

Слово старше (за гроші).

Менше слів (більше діла) та ін.

17. “Слово в малюнку”

Фарбами зобразити почуте:

У мові – чари барвінкові,
Аж сяють барви веселкові.(Д. Білоус)

Ти наше диво калинове,
Кохана українська мово.(Д. Білоус)

Як парость виноградної лози
Плекайте мову. (М. Рильський)

18. “Розфарбую слово”

Дібрати епітети (означення) до записаних на дошці слів: *мова, пісня, Україна, мрія.*

19. “Урок людяності”

Завдання: у тактовній формі вказати на неправильну поведінку уявному скупому (ледареві, вередливому).

20. “Фантазери”

Яке ім'я хотів би мати? Чому? Записати пестливі форми цього імені.

21. “Неповторність поезії”

Робота в групах: скласти за аналогією акровірші про зиму і літо.

Високе небо кличе журавлів.
Останнє листя сумно так жовтіє.
Самотня квітка сяє на вікні –
Елегій час, і суму, і надії.
На землю дощ спускає пелену.
І в холод йдемо, та ждемо весну.

Весело й дзвінко продзвенів струмок.
Енергій сонця й квітів не зловити.
Співає все, трава – немов вінок.
Надіється, кохає, хоче жити,
Окрилюється серце і співа.
Юнь трав і неба знову розцвіла.

22. “Ми – поети”

Скласти поезії за певними римами (роботу можна виконувати в парах).

23. “Ювеліри”

Написати твори-мініатюри, речення в яких склалися:

1) лише з граматичних основ; 2) лише з дієслів; 3) лише з підметів тощо.

24. “Детективи”

За намальованими на дошці схемами побудувати речення, зробити їх синтаксичний розбір.

25. “Заговори, щоб я тебе побачив”

Обмін думками, мріями, побажаннями, враженнями (можна методом “Незакінчене речення”).

26. “Хто більше?”

Скласти із запропонованими словами якнайбільше речень (слова: земля, дорога, мама)

26. “Об’єднай”

Скласти одне речення, в яке ввести слова *ліс, ялини, мешканці* (Під час перевірки “позичити” в друга цікаве).

27. “Поясни”

За обмежений час пояснити лексичне значення даних слів: *орбіта, земля, Земля, горизонт.*

28. “Шукачі пригод”

Вигадати якнайбільше пригод, які б передували закінченню тексту:

...І ось, нарешті, берег. Усі, хто був у човні, поглядами і словами підтримували один одного. Здавалось, все закінчилось.
(Роботу варто проводити в трійках або малих групах).

29. “Давайте похвалимось”

Описати 2-3 реченнями щось, чим пишаєтесь, можете похвалитися. Обмінятися записами з сусідом за партою.

30. “Оптимісти та песимісти”

До запропонованого предмета чи явища поставити контрастні запитання:
Чим це добре?
Чим це погано?

31. “Оповідання-ланцюжок”

У групах перший придумує речення, а кожний наступний додає своє, щоб разом утворилося коротке змістовне оповідання (тему може запропонувати вчитель або самі учасники групи).

32. “Словникові сходинки”

Пропонується пограти відому гру зі словами (кінцевий звук попереднього слова стає початком наступного: *школа – альбом – метро – олівець – цап – парта...*).

33. “Пошукова робота”

У записаному на дошці (або з підручника) тексті назвати відсутні частини мови, скласти з ними речення:

Припорошений пилкою степ збігає на південь і стигне там голубим маревом.

34. “Асоціації”

Учитель диктує слова, а учні повинні записати слова-асоціації. Наприклад: *школа – діти, ялинка – Новий рік, пташка – небо тощо.*

Село, літо, хліб, канікули, мелодія, квітка, клас, сонце, сад, хмарина, соловейко, дівчина.

35. “Проклади місток”

Об’єднати поняття, чим “допомогти” уявному казковому персонажу через річку.

<i>Чесний</i>	<i>подовження</i>
<i>Боротьба</i>	<i>вживання апострофа</i>
<i>Спросоння</i>	<i>подвоєння</i>
<i>Обов’язок</i>	<i>уподібнення</i>
<i>Осінній</i>	<i>спрощення</i>

36. “Хто більше”

Вчитель швидко читає слова. Учні за обмежений час записують ті, які вдалося запам’ятати:

Серпанок, веселка, ясир, небокрай, берегиня, марево, вірність, водограй, сніговій, подаяння, сумління, суцвіття.

37. “Я знаю, що я знаю”.

Під час словникового диктанту учні записують слова у три колонки:

1) знаю; 2) не знаю; 3) вагаюсь.

По-нашому, силоміць, абихто, де-не-де, хтозна-куди, якомсь-то, рік у рік, дещо, сам на сам, кінець кінцем, віч –на –віч.

38. “Конструктор”

Утворити із літер запропонованого вчителем (однокласником) слова якомога більше інших слів (*селянство, непереможність, бібліотека тощо*). Завдання виконується парами або малими групами.

39. “Зігріймо слово”

Серед названих чи записаних на дошці слів назвати “теплі”:

Посмішка, неспокій, сонечко, квітка, хитрість, погорда, ромашка, неприязнь, доброта, допомога, зрада, любов, мелодія, ненависть.

40. “Початківці”

Здогадайтесь, які прикметники (слова інших частин мови) пропущено у віршованих рядках, запишіть поезію у своєму варіанті:

*Ой, була в лелеки
Хата .....
Та спіяли люди
Явора на дрова.
Як палало .....
.....тіло,
Із очей .....
Дві сльози злетіло. (І. Дикань)*

41. “Вдячність”

На основі почутої у виконанні вчителя “Молитви до мови” Катерини Мотрич учні складають власне звертання-подяку до рідної мови (вид письмової роботи довільний: сенкан, міні-твір, роздум тощо)

42. “Знайди сусіда”

Записати синонімічні слова до поданих фразеологізмів з довідки:

<i>Пекти раки -</i>	<i>тридев'ять земель –</i>
<i>Прикусити язика -</i>	<i>зарубати на носі –</i>
<i>Замилювати очі -</i>	<i>кров з молоком –</i>
<i>Як риба у воді -</i>	<i>пускати півня –</i>

Довідка: підпалювати, добре, здоровий, запам'ятати, замовкнути, червоніти, обманювати, далеко.

43. “Дешифровщик”

Розшифрувати прикметники, записати їх, визначити “зайве” слово (роботу варто проводити парами):

Аясн, езанел, овтаж, икшора, ирйищ, елнез, насрек, іелб, аранг, кацар, ашовд, чужда.

44. “Будівельники”

Утворити дієслова, використовуючи префікси і суфікси, вказати спосіб творення:

Ви _____, пере _____, на _____, воз _____, _____ а-ти, _____ я-ти, _____ ну-ти, _____ ся, від _____ ся, по _____ ува-ти, роз _____ ся.

45. “Майстри слова”

Написати міні-усмішку, яка складалася б тільки з дієслів (завдання виконується у довільних групах).

Смачна картопля.

Скопала, посадила, пополола, обгортала, викопала, раділа, збирала, сховала, дістала, начистила, варю, пахне, обідаємо, смакуємо.

46. “За вікном”

Починати урок варто, звертаючи увагу дітей на красу довкілля, особливості певної пори року. Наприклад (читає вчитель):

*Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,-
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе, як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,*

Що хоч спинись і з Богом говори.

(Л. Костенко)

Після прочитаних рядків можна запропонувати учням написати твір-мініатюру на одну із тем: “Стою собі, задивлена в природу”, “Самі на себе дивляться ліси, розгублені від власної краси”, “Заплакали дощі над світом посивілим”, “Спасибі, земле, за твої щедроти”.

47. “Подумай”

Творчий словниковий диктант: записати дані визначення одним словом:

- *Прислівник, який означає день, коли відбувається розмова.*
- *Прикметник чоловічого роду, що є антонімом прикметника твердий.*
- *Неозначена форма дієслова, синонім до дієслова забувати.*
- *Дієслово доконаного виду, утворене за допомогою префікса від дієслова їхати.*
- *Присвійний прикметник чоловічого роду, утворений від іменника рибалка.*

48. “А ти знаєш?”

Пояснити (усно) значення слів, записаних на дошці або запропонованих учителем:

Абориген, бра, ностальгія, аграрний, табу, фауна, фатальний, агресивний тощо.

49. “Чарівні рядочки”

Вписати у горизонтальні рядки сполучники, що закінчуються на –о:

1. З'ясувальний _____-о
2. Розділовий _____-о
3. Умовний _____-о
4. Часовий _____-о
5. Порівняльний _____-о.

50. “Павучки”

Слова з протилежним значенням з'єднати -----, а слова, близькі за значенням _____:

<i>Безсердечність</i>	<i>доброта</i>	<i>шлях</i>	<i>хата</i>
<i>Жорстокість</i>	<i>чуйність</i>	<i>ліс</i>	<i>дорога</i>
<i>Байдужість</i>	<i>сердечність</i>	<i>кам'яниця</i>	<i>діброва</i>

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев В. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. – Казань, 1983.
2. Ильин Е. Герой нашего урока. – Москва, 1991.
3. Львова Ю. Творческая лаборатория учителя: Книга для учителя. – Москва, 1992.
4. Куцевол О. Портрет творчого вчителя літератури // Дивослово.- 2007. - №1.
5. Мельничайко В. Робота з граматичними синонімами на уроках української мови у 4-8 класах. – К., 1975.
6. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь на синтаксичній основі // Дивослово. – 2004. - №№6,8
7. Пентилюк М. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови // Українська мова і література в школі. – 1999. - № 3.
8. Рудницька О. Нетрадиційні завдання з української мови. 5-9 класи. – Тернопіль, 2007.
9. Синиця І. З чого починається педагогічна майстерність. – К., 1972.
10. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. – К., 1994.
11. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі: Методичний посібник для вчителя. – К., 1995.

